

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема:

„ФОРМИРАНЕ НА СОЦИОКУЛТУРНИ И КОМУНИКАТИВНОРЕЧЕВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В 1. – 4. КЛАС“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението
по... (Методика на обучението по български език и литература в
началния етап на образование)

Автор на труда: Ирена Христова Райкова

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

1.1. Данни за дисертанта:

Биографията на Ирена Христова Райкова е доказателство за постоянство, траен интерес към педагогическата теория, чувствителност към актуалните проблеми на образователната практика и усет към новото.

Райкова завършва Софийски университет „Климент Охридски“ като магистър по начална педагогика и доразвива своята квалификация по посока на ранно чуждоезиково обучение по английски език и обучението по информационни технологии в начален етап. Следват впечатляващ брой курсове и специализации във Великобритания и Франция, които предопределят нейната реализация от възпитател през eTweening посланик до старши учител, каквато е и до днес.

От 2019 г. Ирена Райкова е и докторант във Факултета по педагогика на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

1.2. Данни за докторантурата:

Дисертацията е насочена към защита от Факултетския съвет на Факултета по педагогика по предложение на катедра „Дидактика“ след обсъждане на представения труд и проверка на съответствието на всички изисквания.

1.3. Данни за дисертацията, автореферата и представените публикации:

Дисертационният труд е с внушителния общ обем от 328 страници, от които 282 страници основен текст с включени 42 фигури, 44 таблици и 40 изображения. Използваната литература се състои от 125 източника, от които съобразно темата 109 са на кирилица и 16 на латиница. Ценни са и представените 13 приложения.

В концептуалната постановка на проблема със завидна последователност, педантизъм и на места дори с прекалено изобилие на детайли са търсени очертанията, от една страна, на теоретичните граници на проблема *компетентностен подход в образованието* (от терминологичните уточнения до нормативните документи), и от друга страна, на всички отправни точки, позволяващи да се открият методическите аспекти на неговата реализация в контекста на обучението по БЕЛ в начален етап на образованието. Задълбоченото познаване на подходи и разбирания е позволило на автора не само да изведе основните линии на интерпретации, но и да отграничи ясно собствената си гледна точка, която да залегне в основата на дизайна на емпиричното изследване.

Самото изследване е реализирано в периода 01.02.2019–31.05.2021 г. с амбициозната цел: „създаване, обосноваване и апробиране на педагогически

модел за формиране на СК и КР компетентности, приложим в присъствена и в дистанционна форма на обучение“ (Дис. изсл., стр.7)

Общият брой на изследвани лица в дисертационното изследване е повече от внушителен – 579, от които 136 ученици, 314 учители и 129 родители.

Изследваните лица са от 47 училища: 12 столични училища, 17 областни средни училища, 15 областни основни училища, 2 областни начални училища и едно училище извън територията на държавата (Българското училище в Единбург, Великобритания). Училищата се намират в 14 от общо 28 административни области на България (София-град, Софийска, Плевенска, Шуменска, Монтанска, Добричка, Хасковска, Смолянска, Пловдивска, Варненска, Великотърновска, Кюстендилска, Сливенска, Пазарджишка).

Основното изследователско намерение е да се реализира експериментално изследване в четири етапа – предварителен, констатиращ, формиращ и заключителен, като основният етап съобразно целта на изследването е осъществен и в присъствена, и в дистанционна форма на обучение. За всеки от етапите е разработен инструментариум, гарантиращ събирането на надеждни данни, които да позволят постигането на междинните цели на изследването. Това е дало възможност на автора да очертае реалното състояние на проблема по посока на вземането на адекватни решения за преодоляване на констатираните дефицити.

Сърцевината на работата е създаденият емпиричен модел за формиране и развитие на СК и КР компетентности, който съдържа четири модула – мотивация и реч, внимание и реч, мислене и реч и памет и реч. На основата на тези модули спрямо развитието на социокултурните компетентности и комуникативните компетентности са предложени иновативни, провокиращи и работещи методически идеи. Моделът притежава всички характеристики на авторски продукт, аргументиран умело и описан изключително детайлно.

Уважение заслужава опитът на авторката да докаже своите хипотези, като използва и обобщава данни, събрани чрез различни инструменти и от значителен брой изследвани лица.

Сред това изобилие от идеи и данни, от една страна, и от друга страна, при изключителната коректност и почтеност на автора, които не могат да се подлагат под съмнение, определени моменти в работата поражда известни въпроси. Такива могат да се обособят например относно хипотезите (Пак там, стр.8):

„Хипотеза 1. Ако се приложи адекватен методически инструментариум, ще се съдейства за формиране и развитие на СК и КР компетентности на учениците в НЕ на ООС.

Хипотеза 2. Ако целенасочено се работи за развитието на познавателните процеси (мислене, памет, внимание, мотивация), ще се съдейства за развитието на СК и КР компетентности на учениците.“

Може да се дискутира доколко тези твърдения имат характер на хипотези. От моя гледна точка дискусивно е и отнасянето тук на мотивацията към познавателните процеси.

При внимателен прочит могат да се открият и други дискусийни тези, част от които резултат вероятно на проблеми от техническо естество. Извън тези съображения следва да се каже, че за защита е представен добре обмислен и добросъвестно реализиран без съмнение креативен дисертационен проект с несъмнена практическа стойност.

Авторефератът в обем от 76 страници отразява вярно и точно основното съдържание на дисертационния труд. Основни резултати от различни етапи на изследването и свързани с тях проблеми са представени пред научната общност в 6 публикации, от които 3 статии в реферирани и/или индексирани

издания, с което се надхвърлят изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

2. Научни приноси:

На теоретико-приложно равнище могат да се очертаят няколко основни приноса на работата:

Проведено е мащабно изследване, което позволява очертаването на относително цялостна картина на състоянието на проблема в българската образователна практика.

Конструиран е креативен авторски модел за формиране и развитие на СК и КР компетентности у учениците в начален етап на основната образователна степен.

Разработена и апробирана е технология за реализацията на предложените методическите идеи.

3. Заключение:

Посоченото дотук ми дава основания да подкрепя положително присъждането на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образование) на Ирена Христова Райкова.

15.05.2023 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. дн Вася Делибалтова)